

حافظ پژوهی

دفتر چهاردهم

به کوشش

الهام خواست خدایی

شیراز

۱۳۹۰

سر شناسه	:	نشست یادروز حافظ (چهاردهمین: ۱۳۸۹: شیراز)
عنوان و نام پدیدآورنده:	:	حافظ پژوهی، دفتر چهاردهم/ به کوشش الهام خواست‌خدایی.
مشخصات نشر	:	شیراز: انتشارات سیوند، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	:	۲۴۰ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۹۲۶۹۹-۰۰-۷
وضعیت فهرست‌نویسی:	:	فیا.
موضوع	:	حافظ، شمس‌الدین محمد، - ۷۹۲ق. -- کنگره‌ها
موضوع	:	شعر فارسی -- قرن ۸ق. -- تاریخ و نقد -- کنگره‌ها
شناسه افزوده	:	خواست‌خدایی، الهام، ۱۳۶۴ -، گردآورنده
شناسه افزوده	:	بنیاد فارس‌شناسی.
رده‌بندی کنگره	:	۱۳۸۹ ن ۵ / ۵۴۳۵ PIR
رده‌بندی دیویی	:	۸۷۳۲ فا ۸
شماره کتابشناسی ملی:	:	۲۴۷۸۸۲۷

تلفکس: ۲۲۴۳۸۵۱ (۰۷۱۱)
E-mail: info@fls.ir

شیراز، خیابان لطفعلی‌خان زند، کوچه ۴۴، پلاک ۱
صندوق پستی ۷۱۳۶۵-۱۳۱۵

حافظ پژوهی (دفتر چهاردهم)

به کوشش الهام خواست‌خدایی

صفحه‌آرا: صادق مقفی، ویراستاری: شرکت همراهان ایده‌های نوین، طرح جلد: فرانک بوب

لیتوگرافی و چاپ: روزنامه عصر مردم، تیراز: ۱۰۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۶۹۹-۰۰-۷، چاپ اول: ۱۳۹۰، حق چاپ محفوظ است.

شیراز، چهارراه حافظیه، خیابان حافظ، روبروی باغ جهان‌نما، نشر سیوند

تلفن: ۰۷۱۱-۲۲۸۲۳۷۸، نمابر ۲۲۹۳۴۸۵، کدپستی: ۷۱۴۶۶-۳۳۵۶۱

فهرست مطالب

۷	سخن نخست
	بخش اول: آیین گشایش یادروز حافظ
۱۱	روح‌الله احمدزاده کرمانی
۱۳	محمدجواد ادیبی فرد
۱۵	حضرت آیت‌الله ایمانی
۱۷	حمید بقایی
۱۹	وحید جلال‌زاده
۲۱	سیداحمدرضا دستغیب
۲۳	یحیی طالبیان
۲۵	حجت‌الله ایوبی
	بخش دوم: سخن‌رانی‌های علمی
۲۹	ابوالفضل اسلام دوست / شخصیت هنری حافظ از دیدگاه روان‌شناسی اجتماعی
۳۵	نصرالله امامی / صور ابهام ذاتی در غزل‌های حافظ
۵۹	متصور پایمرد / شخصیت‌پردازی در دیوان حافظ
۷۹	الهام خواست‌خدایی، مریم سادات سجادی‌نژاد / کتاب‌شناسی حافظ در سال‌های ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹
۱۳۵	سیدعلی جعفری صادقی / بحثی در جای‌گزینی معشوق و ممدوح در غزلیات خواجه حافظ

- ابراهیم قیصری/ «غزل - ساقی نامه» از هنرهای حافظ ۱۵۳
- علی اکبر کمالی نهاد، مهدی دهرامی/ حافظ و ابوسعید، دو هم‌زبان ۱۶۳
- نسترن نصرت‌زادگان/ چند ترجمه‌ی مهم از حافظ ۱۸۱
- توفیق هاشم‌پور سبحانی/ دقت خواجه‌ی شیراز در کاربرد ابزار کلام ۲۱۷
- بخش سوم: میزگرد «بررسی جایگاه حافظ در ادبیات جهان»
- کاتالین تورما/ تأثیر حافظ در ادبیات مجاری ۲۳۱
- اسین چلیبی/ سماع ۲۳۳
- حسین شریف قاسمی/ جایگاه و نقش حافظ در هندوستان ۲۳۵
- محمد کانار/ ترجمه‌ی دیوان حافظ به زبان ترکی ۲۳۷
- گل‌سا محمدی/ جایگاه حافظ در افغانستان ۲۳۹

سخن نخست

شیراز شهر ادب، شهر عرفان و فلسفه، دارالعلم و دارالمؤمنین، از دیرباز به عنوان یکی از مهم‌ترین مراکز و کانون‌های فرهنگ و ادب فارسی مطرح بوده است. یکی از مهم‌ترین بسترهای بالندگی فرهنگ و ادب این دیار که در گسترش عرفان اسلامی نیز مؤثر بوده، ظهور بزرگانی از تبار عرفان و سلوک است که از آن میان نویسندگان و شاعرانی چون شیخ خفیف، روزبهان بقلی فسایی، سعدی، حافظ شیرازی و ملاصدرا از دیگران شناخته شده‌ترند. مکتب عرفان شیراز که هم در شاخه‌های عرفان نظری و عملی صاحب تألیفات متعددی است و هم در گرایش‌های متنوع آن چون عرفان زهدی، عرفان جمال‌شناسی، عرفان قلندری و ملامتی و ... ظهوری درخور توجه داشته، بی‌شک عرصه‌ای مناسب برای شناخت بهتر زوایای پنهان حوزه‌ی معرفت ایرانی - اسلامی است.

حافظ به عنوان بزرگ‌ترین شاعر غزل‌سرای تاریخ ادب فارسی، از معدود شخصیت‌هایی است که شهرتش بیش از آن که در گرو اندیشه‌ی عارفانه‌ی او باشد، مرهون سحر کلام و شورانگیزی بیان اوست، شاخصه‌ای که از سویی ریشه در آموخته‌ها و شهود عرفانی او دارد و از سویی دیگر برآمده از قدرت خلاقیت شاعرانه‌ی اوست. در میان نویسندگان عارف نیز، شاید شمس تبریزی از انگشت شمار نویسندگان عارفی باشد که در سخنان منسوب به او، شوریدگی برآمده از بینش و قدرت ادبی آفرینش، با هم در آمیخته و همین ویژگی است که روح و فکر

مولوی را در مواجهه با اندیشه و کلام او تا بی کران برانگیخته است.

تفاوت‌ها و شباهت‌های نوع نگرش حافظ و شمس تبریزی به جهان و چگونگی بیان ظرایف اندیشگانی آنان، یکی از بسترهای مناسب برای مطالعه و پژوهش در قلمرو ادب فارسی است. نقطه‌ی گره‌خوردگی این دوشخصیت که یکی انسانی کامل است و دیگری کاملاً انسان، دغدغه‌ها و مفاهیمی مشترک است که از زبان این دو بزرگ مطرح می‌شود؛ هرچند محیط زندگی و دانسته‌های حصولی و حضوری شمس و حافظ تا حدودی با یکدیگر متفاوت بوده است. این بستر مطالعاتی حتی در شناخت بهتر شعر و عرفان مولوی و هم‌چنین در معرفی بهتر سیر تطور و تحول شاخه‌های عرفان فارسی نیز موثر خواهد بود؛ با این حال پژوهش‌های موجود پیش از این، از منظر معرفی این ویژگی‌ها چندان متعدد و مناسب نیست.

برگزاری سیزدهمین یادروز حافظ، بهانه‌ای بود تا با حضور پژوهشگران و حافظ پژوهان بخشی از این دغدغه‌ی تحقیقی برطرف شود و اهالی فضل و دانش با دقت و بازنگری، به معرفی و واکاوی برخی از زمینه‌های تشابه و تفاوت شمس و حافظ بپردازند. بنیاد فارس‌شناسی با همراهی و همدلی مهربانانه مرکز حافظ‌شناسی و مدیر اندیشمند آن آقای کاووس حسینی خرسند است که برخی از نتایج و پژوهش‌های به دست آمده را که حاصل سیزدهمین نشست علمی یادروز حافظ بوده است به حافظ دوستان و اهالی ادب تقدیم می‌دارد و چه شایسته و نیکو که این اتفاق در مهرماه سال ۱۳۹۰، با برگزاری پانزدهمین یادروز حافظ همزمان شده است. بنیاد فارس‌شناسی بر خود لازم می‌داند، ضمن سپاسگزاری از مرکز حافظ‌شناسی و قطب علمی «پژوهش‌های فرهنگی و ادبی فارس» که در سامان دادن هر چه یک کور چهاردهمین دفتر «حافظ پژوهی» همراهمان بودند؛ از سرکار خانم الهام خواست‌خدایی که چنان گذشته زحمت جمع‌آوری مقالات این دفتر را پذیرا شدند، تشکر کند. امید است دفترهای دیگر حافظ‌پژوهی، هر سال پر بارتر از گذشته باشد.

علی اکبر صفی‌پور

مدیر بنیاد فارس‌شناسی